

FATABUREN

Nordiska museets och Skansens årsbok

FATABUREN

NORDISKA MUSEETS OCH
SKANSENS ÅRSBOK

1962

Tidig vår på Skansen.

An early spring view from the open-air museum

Skansen in Stockholm.

Foto Refot, Stockholm.

Redaktion:

GÖSTA BERG · SAM OWEN JANSSON

MARSHALL LAGERQUIST

Redaktör: Marshall Lagerquist

*Omslagets färgbild visar Linnés Hammarby
med trädgården i sitt flor.*

*On the cover Carl von Linné's homestead Hammarby
with the garden in blossom.*

Foto Åke Grundström, Stockholm.

Se Olof H. Sellings uppsats Arkiatern på Hammarby i denna årsbok.

*Tryckt hos Tryckeri Aktiebolaget Thule, Stockholm 1962
Klichéerna från Grohmann & Eichelberg AB, Stockholm*

Résumé

Diadème Empire en or

La Société des Amis du Musée Nordique a comblé cette année une lacune de la collection de bijoux de notre musée en lui faisant don d'un diadème d'or orné de perles de rivière, probablement exécuté en Suède vers 1820. Les poinçons incomplets ne permettent ni d'identifier l'artiste ni de fixer la date précise de l'exécution. D'après les pièces connues actuellement et ce que nous savons des chefs d'œuvre des joailliers suédois des premières décades du XIXe siècle, le diadème était un bijou très rare dans notre pays, beaucoup plus rare que les peignes à garniture d'or dont le musée possède un bon nombre de cette époque. Néanmoins une parure complète de bijoux Empire comprenait l'un et l'autre, comme le montre par exemple le tableau de J.-L. David "Le sacre de Napoléon Ier".

"ETT HUS- OCH RESE-APOTHEQUE"

av Christian Axel-Nilsson

Den flitige apotekaren Casten Julius Salberg på "Kongl. Ammiralitets Apothequet Morjan" i Stockholm har tillagat det apotek, som 1961 inköpts på auktionen efter framlidne konstnären Emerik Stenberg i Leksand. På den praktfulla kopparstuckna etiketten i locket läses att hus- och resapoteket färdigställts den 31 januari 1770 eller 10 år efter det Salberg utarbetade sina första modeller till medikamentsförråd för socknar och prästgårdar. Detta museets senast förvärvade exemplar ur ungefär ett sekels rika och genom kungliga förordningar legaliserade produktion i landet ansluter sig till ett 30-tal liknande i museets medicinhistoriska samlingar. Apoteket Morianen har tidigare levererat ett från 1765, som varit i bruk fram till 1850. Salbergs "husmedel" är inrymda i ett enkelt schatull av mörkbonad ek, försett med lås och ett profilerat mäs-singshandtag på locket. Invändigt är skrinet fodrat med en tapet i orange, mönstrad med slingrande akantusrankor i silver.

Husapoteken skulle genom samfällt inköp av kommunen i sock-narna ersätta städernas offentliga apotek och genom oftast kloc-karens försorg hjälpa sjuka på den läkarfattiga landsbygden till lindring vid fysiska besvär av alla slag. Den sinnrikhet som ofta kan iakttagas i 1700-talets möbler och instrument går även igen i

Hus- och resapotek från amiralitetsapoteket Morianen i Stockholm, tillagat 1770 och åter fyllt senast vid mitten av 1800-talet.

bruksvaran husapoteket. Genom att slå upp locket träder den hjälpsökande in i ett apotek i miniatyr. Etikettens rikt ornerade och pelarinramade kartusch, prydd med lilla riksvapnet och den

pillbågssvängande morianen, skänker åt de 23 synliga facken med sina nätta flaskor och plåtburkar något av samma solennitet som den pampiga träarkitekturen över tillredningsbordet skapar i stadsapoteket. I det tomma, avlånga facket fanns en gång våg och vikter samt "ett mått som håller en skrupel eller en lika stor theesked". Detta citat är hämtat ur Johan Anders Darelus "Socken Apothek och någre Hus-Curer" av 1771, som tillsammans med "Hus- och Rese-Apoteque på Hennes Kongl. Maj:ts Nådigste Befallning Upsatt Af Archiatern och Riddaren Rosén von Rosenstein" och möjligen också familjerecept förvarades i lönnfacket i lådans botten. De gav klockaren instruktioner, när han lossade flaskornas skinnhuvor och trevligt spräckliga papper för tillagningen av t. ex. det hemska men förvisso nyttiga "Hjerners testamente":

Tag Baggesöta, Dyfwelsträck och Myrrha. Kamfert. Bäfwergäll. Torra Pommeransskal. Aloes extract, af hwartdera, groft sönderhackade, et qwintin. Saffran en skrupel. Brännewin et qwarter, eller Portugis-win två qwarter. Blanda, låt stå sex eller siu dagar, hwar dag någon gång omskakade, sila sedan och tag en matsked af det som är gjordt med brännewin, men två matskedar af det, som är gjordt med win, hwar morgon, uti watten, emot reningens afstannande; för trög stolgång; kolik af köld; wårfråssa, den goda dagen; moderpassion och wäderplågor; flusshosta utan feber; maskar.

Salbergs droger tog slut och flaskorna fylldes sista gången på hos Fr. Wilh. Tryggdahl i apoteket i Norberg (innehade detta 1852—76), vars etiketter idag ger besked om flaskornas väldof-tande innehåll.

Zusammenfassung

Eine Haus- und Reiseapotheke

Unter den Neuerwerbungen dieses Jahres befindet sich eine Schatulle mit einer Hausapotheke aus dem Jahre 1770. Solche waren in erster Linie dafür abgesehen, beim Küster einer jeden Gemeinde auf dem Lande vorhanden zu sein. Dieses Exemplar ist ursprünglich in der Morianen-Apotheke in Stockholm zusammengestellt worden. Aus den Aufschriften der Medizinflaschen geht indessen hervor, dass diese zuletzt, vor etwa 100 Jahren, in einer Provinz-apotheke im mittleren Schweden aufgegossen sind. Die dazugehörige Wage sowie die Gewichte fehlen.